

31 MART SEÇİMLERİNE DOĞRU BELEDİYELERİN EĞİTİM HİZMETLERİ

FARUK TAŞCI

SETA | PERSPEKTİF

ŞUBAT 2024 · SAYI 390

- Belediyelerin hizmetleri içinde eğitimin yeri nedir?
- Belediyelerin hassas gruplara yönelik eğitim hizmetleri nelerdir?
- Belediyelerin eğitim hizmetlerinde yaşadıkları sorunlar/ihtiyaçlar nelerdir; bunlar için ne tür çözümler düşünülebilir?

GİRİŞ

Belediyecilik hizmetleri fiziki belediyecilik, sosyal belediyecilik ve kültürel belediyecilik olmak üzere üç ana ekseninde düşünülebilir. Fiziki belediyecilik denildiğinde belediye sınırları içindeki altyapı ve üstyapı ile ilgili her türlü hizmetin belediyeler tarafından yerine getirilmesi akla gelmektedir. Sosyal belediyecilikte belediye sınırları içinde ikamet eden tüm sosyal kesimlere ama özelden dezavantajlı gruplara yönelik sosyal dokuyu rehabilite edici her türlü hizmet söz konusu olmaktadır. Kültürel belediyecilik denildiğinde de belediyenin yapmış olduğu edebiyat, sanat, estetik, sinema ve tiyatro gibi kültürel hizmetlerin bütünü düşünülmektedir.

Bu hizmetlerin hepsinin farklı şekillerde eğitime bakan yönü söz konusudur. Eğitim hizmetlerinin belediyenin altyapı veya üstyapı hizmetlerinden istifade etmesi mümkündür, eğitimlerin sosyal kesimlere yö-

nelik olması beklenendir ve kültürün içinde zaten eğitim de görülmektedir. Bu nedenle eğitim hizmetleri belediyenin fiziki, sosyal ve kültürel belediyecilik yönleri ile bir bütün olarak alakalı gözükmemektedir.

Burada temel soru(lar) şudur: Türkiye’de eğitim hizmetlerinde belediyelerin yeri ve önemi nedir? Belediyeler hassas/dezavantajlı gruplara yönelik ne tür eğitim hizmetleri sunmaktadır? Belediyelerin bu gruplara sundukları eğitim hizmetlerindeki aksaklıklar nelerdir ve çözümler neler olabilir? Bu perspektif bu temel soruların cevaplarının genel çerçevesini ortaya koymaya çalışmaktadır.

BELEDİYELERİN EĞİTİM HİZMETLERİNDEKİ YERİ

Eğitim söz konusu olduğunda Türkiye’de örgün eğitim bağlamında Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) akla

FARUK TAŞCI

Lisans eğitimini Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji Bölümü’nde (2005), yüksek lisans (2007) ve doktorasını (2011) İstanbul Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü’nde bitirmiştir. Aynı bölümde 28 Aralık 2020’den bu yana profesör olarak görev yapan Taşcı aynı zamanda SETA Toplum Araştırmaları direktörü olarak çalışmalarını sürdürmektedir. *Sosyal Politikalarda Can Simidi: Sosyal Yardım* (2010), *Sosyal Politika Ablakı* (2012, 2017), *Türkiye’de Sosyal Politika ve Dönüşüm: Zihniyet, Aktörler ve Uygulamalar* (2017), *Sosyal Politikada Dezavantajlı Gruplar: Tarih, Yaklaşım ve Uygulama* (2018), *Bir Şehrin Sosyal Politika Yönetim Rehberi: Esenler Örneği* (Ortak, 2019), *Sosyal Refah: Bütüncül Bir Perspektif* (2020), *Sabahattin Zaim: Ahlak, Fikir ve Aksiyon* (2021) ve *Uluslararası Öğrencilerin Türk Diline Uyumları: İstanbul Üniversitesi Örneği* (Ortak, 2022) başlıklarını taşıyan telif kitaplarının yanında *Türkiye’de Sosyal Politika Aktörleri: Zemin ve Uygulama* (2017), *Sabahattin Zaim ile İktisat, Toplum ve Siyaset* (2019), *İnsan, Toplum ve İktisat: Sabahattin Zaim Düşüncesinin Ana Hatları* (2020), *Türkiye’de Sosyal Siyaset Alanının Oluşumu: İstanbul Üniversitesi Geleneği* (2021) ve *Sosyal Politikalarda AK Parti’li Yıllar* (2023) adlarıyla kitap editörlükleri de olan Taşcı’nın *Devletin Ekonomideki Rolü: İslami Bir Bakış Açısı* (2018) başlıklı bir çeviri kitabı bulunmaktadır. Ulusal İstihdam Stratejisi Çalıştaylarında (2009, 2011) komisyon üyeliği, 10. Kalkınma Planı Sosyal Yardımlar ve Hizmetler Çalışma Grubu’nda (2013) raportörlük görevlerini yürütmüş; T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının “Aile Eğitim Programı İçerik Değerlendirme Çalışması”nda Program Geliştirme Ekibi’nde yer almıştır (2022). Polis Meslek Yüksek Okulu’nda “Toplumsal Psikoloji” (2007-2010), Harp Akademileri Komutanlığında “Kamuda İş Etiği” (2013), Diyanet İşleri Başkanlığı Haseki Eğitim Merkezinde “Engellilere Yönelik Sosyal Yardım ve Hizmetler” (2015) ve TRT’de hizmet içi eğitim kapsamında “İş Ahlakı” (2022) dersleri vermiştir. Dönemin T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının bünyesindeki *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*’nin editörlüğünü (2018-2019) de yürüten Taşcı’nın sosyal politika alanında birçok ürünü bulunmakta ve İslam’da ekonomi ve şehir gibi konular ile de ilgilenmektedir.

gelmekte ve üniversite eğitimi bağlamında da Yükseköğretim Kurulunun (YÖK) varlığı bilinmektedir. Dolayısıyla Türkiye’de eğitim denildiğinde ilk akla gelen yapılanma belediyeler değildir. Bununla birlikte örgün eğitim şeklinde olmasa bile belediyelerin çeşitli şekillerle eğitim hizmetleri ile ilgileri olduğu bilinmektedir. Belediyelerin sosyal kesimlere dönük eğitime yönelik faaliyetlerini üç başlık altında incelemek mümkündür: i) eğitim görenlere yardım, ii) eğitim kurumlarına yardım ve iii) eğitim kursları.

Eğitim görenlere yardımdan kasıt belediyelerin ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite öğrencileri için belli ölçütlere göre eğitim destekleri sunmasıdır. Bu çerçevede öğrencilere burs verilmesi belediyelerin alanına girse de 2008’te Anayasa Mahkemesinin iptali sonrasında belediyelerin öğrencilere burs verme faaliyeti söz konusu değildir. Ancak yine de farklı şekillerde/formüllerle belediyelerin öğrencilere burs verdikleri not edilmelidir. Ayrıca başarılı öğrenciler için yaz okulları, engelli öğrencilere eğitim destek aracı gibi yardımlar da belediyeler tarafından sunulmaktadır.¹

Belediyelerin eğitim alanına yönelik ikinci faaliyeti eğitim kurumlarına yardım biçimindedir. 5216 sayılı Kanun’a istinaden okul binalarının inşaat, bakım ve onarımının yanında bahçelerinin düzenlenmesi çalışmaları yapılmaktadır. Ayrıca 5393 sayılı Kanun (madde 15/b) kapsamında belediyeler “Devlete ait her derecedeki okul binalarının inşaatı ile bakım ve onarımını yapabilir veya yaptırabilir, her türlü araç, gereç ve malzeme ihtiyaçlarını karşılayabilir; sağlıkla ilgili her türlü tesisi açabilir ve işletebilir; mabetlerin yapımı, bakımı, onarımını yapabilir; kültür ve tabiat varlıkları ile tarihi dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekanların ve işlevlerinin korunmasını sağlayabilir; bu amaçla bakım ve onarımını yapabilir, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa edebilir; cemevlerinin yapım, bakım ve onarımını yapabilir”. Yine belediyeler tarafından okulun ihtiyaç duyduğu her türlü eğitim materyali

de karşılanabilmektedir.² Ayrıca 5393 sayılı Kanun’a (madde 15/ş) göre “Belediye ve bağlı idareler, meclis kararıyla mabetlere, eğitim kurumlarına, yurtlara, okul pansiyonlarına, hastanelere ve cemevlerine indirimli bedelle ya da ücretsiz olarak içme ve kullanma suyu verebilirler.”

Belediyelerin eğitimdeki üçüncü faaliyeti eğitim kursları düzenlemektir. Belediyelerin faaliyetlerinde yaygın ve mesleki eğitim öne çıkan eğitim biçimidir. Bu bağlamda ilk kursların Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından 1994’te ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi bünyesinde 1995’te açılmasından sonra³ Eğitim ve Kültür Daire Başkanlıkları, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları (İSMEK), Konya Büyükşehir Belediyesi Meslek Edindirme Kursları (KOMEK) ve Belediye Teknik Eğitim Kursları (BELTEK) gibi birim ve kurumlar ile mesele oturaklı bir zemine yerleşmiştir.⁴

Lise ve üniversite hazırlık kurslarının ücretsiz verilmesi,⁵ lise, lisans ve lisansüstü eğitimdeki gençlere hem ideal hem de kariyer için okumalar, seminerler ve saha çalışmalarıyla donatılmış akademi eğitimlerinin sunulması da bu minvaldedir. Çeşitli branşın dahil edildiği ücretsiz veya cüzi bir ücretle her yaş grubuna yönelik spor eğitimleri de bu kapsamdadır.

Belediyelerin bu tür eğitim hizmetleri nihayetinde belediye sınırları içindeki sosyal kesimlerin daha çok sosyalleşmesi ve sosyal dokunun rehabilite edilmesi noktasında önemli sosyal eğitim işlevi görmektedir.

BELEDİYELERİN HASSAS GRUPLARA YÖNELİK EĞİTİM HİZMETLERİ

Belediyelerin sosyal kesimlere yönelik sundukları eğitim hizmetlerinin muhatapları içinde bazı hassas gruplar da vardır. Engelliler bunlardan biridir. Esasında engellilerin eğitimi ve mesleki eğitim alanı MEB ve

1 Hasan Mahmut Kalkışım, “Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Algısı: İstanbul, İzmir, Adana, Diyarbakır Büyükşehir Belediyeleri Örneği”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi, S. Demirel Üniversitesi SBE, Isparta: 2015), s. 105.

2 Kalkışım, “Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Algısı”, s. 107.

3 H. Yunus Ersöz, *Sosyal Politikada Yerleşme*, (İTO Yayınları, İstanbul: 2010), s. 193.

4 Kalkışım, “Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Algısı”, s. 107.

5 İlker Şahinoğlu, “Avrupa Birliği’ne Uyum Sürecinde Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Anlayışı”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi SBE, İstanbul: 2014), s. 79.

kısmen de Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile ilgilidir. Bununla birlikte 5387 sayılı Engelli Kanunu “gerekli mesleki rehabilitasyon ve rehabilitasyon hizmetleri, kamu kurum ve kuruluşları ile belediyeler ve diğer gerçek veya tüzel kişiler tarafından da gerçekleştirilebilir” (madde 13) ifadesiyle belediyeleri de sürecin bir parçası kılmaktadır. Bu çerçevede Türkiye’de belediyeler engellilerin eğitimine destek olunması anlamında kurumsal bakım ve rehabilitasyon hizmetlerinin yanında engellilere yönelik danışmanlık, eğitim ve sosyal etkinlikler de düzenlemektedir. Özellikle eğitilebilir düzeydeki zihinsel ve fiziksel engellilere yönelik zihinsel, fiziksel ve sosyal gelişimlerine katkıda bulunmak, toplumla entegre olabilmelerini sağlamak ve sosyal hayata katılımlarını artırmak için belediyelerin özel eğitim birimlerinin olduğu görülmektedir.

Belediyelerin eğitim hizmetleri diğer bir hassas grup olan yaşlılar için de söz konusudur. Ömrün uzaması yaşlı için aynı zamanda boş zamanlarının da çoğalmasında demektir. Özellikle daha evvel istihdam edilmiş ve emekli olmuş bir yaşlı için uzun ömrün anlamı boş/serbest zamandır. Hal böyle olunca serbest zamanların bilinçli şekilde değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Bu noktada serbest zaman eğitimi devreye girmektedir ki yaşlılar söz konusu olduğunda “üçüncü yaş/tazelenme üniversitesi” şeklinde özel bir tabir kullanılmaktadır.⁶ Türkiye’de bu hususta merkezi hükümetin attığı bazı adımlar bulunmakta ve belediyelerin bir kısmı da bu sürece ulaşım ve lojistik destek vermek şeklinde dahil olmaktadır. Öte yandan aile yapısındaki değişimler de yaşlıların eğitimi açısından önemlidir. Aile yapısı, geleneksel dayanışmacı özelliklerini kaybederek modern bireyci hüviyete büründükçe, yaşlı için tek başına hayatın içinde var olma mücadelesi söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla burada ailenin bıraktığı boşlukları farklı türdeki eğitim, kültür ve sanat etkinlikleri yoluyla belediyelerin doldurmaya çalıştıkları not edilmelidir.

Türkiye’de belediyeler aile merkezli olarak kadın, çocuk ve gençler için de eğitim hizmetleri sunmaktadır. Aile içinde sağlıklı bir iletişim sürdürülerek iç huzurun temin edilmesi ve aile bütünlüğünün korunması amacıyla sunulan i) aile akademileri, ii) ailenin tüm üyelerinin istifade edebildiği ama özellikle kadınlar, çocuklar ve gençlerin çok yönlü gelişimleri adına yürütülen aile ve kadın merkezleri, iii) bilgi evleri ve iv) gençlik merkezlerinin varlığı söz konusudur. Kadınlara yönelik mesleki ve el sanatları eğitimlerinin dışında anne ve çocuk sağlığı ile ilgili eğitimler de bulunmaktadır. Ayrıca sokak çocuklarının rehabilitasyonu ve eğitimine dönük adımlar da bu kapsama dahildir.⁷

BELEDİYELERİN EĞİTİM HİZMETLERİNDEKİ SORUNLAR VE İHTİYAÇLAR

Türkiye’de belediyelerin özetlenen bu tarz eğitim hizmetleri ile ilgili belli başlı aksaklıkların ya da ihtiyaçların olduğu da görülmektedir. Bunların merkezinde yöneticilerin konuya bakış açılarının olduğu söylenmelidir. Bunun anlamı şudur: Belediyelerin eğitim hizmetleri ve bu hizmetler içinde oluşturdukları kalemle belediye üst yönetimi ve eğitim birimlerinde çalışanlardan bağımsız değildir. Yöneticiler ve çalışanların eğitimle ilgileri ne kadar ise belediyenin eğitim hizmetlerindeki yapılanması, kurgusu ve faaliyetleri de o nispette olmaktadır. Örneğin bir belediye başkanı eğitimi merkeze almayı kenarda bir unsur olarak telakki ettiğinde belediye bünyesindeki genel ve özeldir hassas gruplara yönelik eğitimlerde sorunların oluşması daha kolay ve oluşan sorunların giderilmesi de daha zor olacaktır.

Böyle bir sorun olmasa bile belediyelerde koordinasyon(suzluk) gibi bir başka sorunun olması da mümkündür. Bu genel sorun eğitim alanına da yansımabilmektedir. Belediye bünyesindeki eğitim birimi ile diğer birimler arasında bir koordinasyon sorununun olması eğitim hizmetlerinin aksaması demektir. Örneğin engelli birimi ile eğitim birimi arasında bir

6 M. Tayfun Amman, “Yaşlılıkta Serbest Zaman Faaliyetleri”, *Yaşlılık Dönemi ve Problemleri*, ed. M. Faruk Bayraktar, (Ensar Neşriyat, İstanbul: 2007), s. 168.

7 Cengiz Maden, “Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Esenler Belediyesi Örneği”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yalova Üniversitesi SBE, Yalova: 2012), s. 52.

koordinasyon sorunu varsa engellilere yönelik eğitim hizmeti tam anlamıyla işleyemeyecektir. Bir de buraya belediye eğitim birimleri ile diğer kamu birimleri hatta sivil toplum kuruluşları ile koordinasyon eksiklikleri de eklenmelidir. Zira bu tarz eksiklikler de belediyenin eğitim hizmetlerinin bütüncül olmasına mani olabilmekte ve yer yer kaynak israfına yol açabilmektedir.

Öte yandan belediyelerin eğitim hizmetlerinin muhatapları farklı hassas gruplardır ve bu grupların hayata bakış açıları da farklıdır. Genç için hayat başka bir anlama sahiptir, yaşlı için hayat daha başka bir anlamdadır, kadın ve erkek için de benzer mantık geçerlidir. Engellilerin hayata bakışları da farklılık arz etmektedir. Dolayısıyla belediyelerin sundukları eğitimlerin nüfusun yapısına göre tasarlanması önemlidir. Örneğin yaşlıların yoğun yaşadığı bir yerleşim yerinde belediyelerin eğitim hizmetlerinde gençlerin daha fazla öncelenmesi yaşlılar için sorun teşkil edecektir. Benzer mantıkla Roman vatandaşların yoğun yaşadığı mahallelerdeki eğitim hizmetleri Romanların karakterine uygun değilse katılım beklenmesi makul olmayacaktır. Dolayısıyla eğitim hizmetleri, nüfus yapısının çeşitlilik arz ettiği yerleşim yerlerinde farklılıkları da dikkate alacak şekilde ayarlanmamışsa bir sorun alanı ortaya çıkmaktadır.

BELEDİYELERİN EĞİTİM HİZMETLERİNDEKİ SORUNLARIN GİDERİLMESİ

Türkiye’de belediyelerin eğitim hizmetleri sundukları inkar edilemez ancak sunulan hizmetlerin düzeyinin daha da yükseltilmesi ve ortaya çıkabilen sorunların giderilebilmesi adına bazı adımların atılması gerekmektedir.

Bu adımlardan biri büyük bir reform anlamına gelmektedir: eğitim hizmetlerinin belediyelere devredilmesi. Bunun anlamı merkezi yönetimin bünyesindeki eğitimler de dahil olmak üzere eğitim hizmetlerinin belediyelerin en önemli kalemi haline gelecek şekilde yeniden kurgulanmasıdır. Türkiye’de 2000’lerin ortalarında kamu reformu hamleleri içinde zikredilen ama sonrasında geri çekilen bu durum paradigmatik bir değişim olarak başlı başına eğitimin yerleşmesi anlamına gelmektedir. Bazı ülkelerde var

olan böyle bir tercih enine boyuna ele alınması gerektiğinden, burada belediyelerde eğitim hizmetlerindeki aksaklıkları gidermek adına köklü çözüm adımı dışında temel adım olarak belediye üst kademelerine yönelik bilinç düzeylerinin artırılmasının önemli olduğu not edilmelidir.

İkincisi eğitim hizmetlerinde hem genel manada hem de özelde hassas gruplara yönelik belediyelerin adımlarında ihtiyaç analizleri ve etki değerlendirmelerinin yapılması gerekmektedir. Böylece hangi hassas gruplar için belediye eğitim hizmetlerinin hangilerinin gerekli olup olmadığı netleşmiş olacaktır. İhtiyaç analizi yoluyla belediyelerin ne tür eğitimler vermesi gerektiği belirlenmiş olacaktır. Etki değerlendirmeleri ile de mevcut eğitimlerin nitelikleri ortaya koyulmuş olacaktır ki devam mı edilsin yoksa terk mi edilsin, tam olarak karar verilebilsin.

Elbette eğitim hizmetlerinin kalitesi için eğitim birimlerinde çalışan personelin de nitelikli olması elzemdir. Belediye eğitim birimlerinde çalışan personellerin bizzat eğitim ihtisası almış kişiler olması mecburi olmalıdır. Aksi halde eğitim verilen hassas grupların sorunlarını çözmek bir tarafa yeni sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Bu nedenle belediye eğitim birimlerinde ilgili üniversite bölümlerinden mezun olanların yoğunlukta olduğu eğitim birimlerinin olmasına daha fazla dikkat edilmelidir.

Belediyelerin eğitim hizmetlerinde yönetici ve çalışan düzeyinde sorunlar olmasa, analizler ve değerlendirmeler yoluyla verimli bir zemin tutturulmuş olsa bile yeterli bütçeye sahip olmaları hepsinden önemlidir. Bunun için genel bütçe destekleri ve vergi gelirlerinin yanında alternatif finans modellerinin de geliştirilmesi gerekmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye’de belediyeler birçok hizmet yürütmektedir. Hatta belediyelerin dokunmadıkları hizmet alanı olmadığını söylemek abartı olmayacaktır; belediyeler fiziki belediyecilikten sosyal ve kültürel belediyecilik alanlarına kadar kurumları ve hizmetleri ile birçok alanda varlar.

Bunların hepsinde ama farklı şekillerde kendini gösteren belediye hizmeti ise eğitim alanı ile ilgilidir. Türkiye’de belediyelerin eğitim hizmetleri genel manada i) eğitim görenlere yardım, ii) eğitim kurumlarına yardım ve iii) eğitim kursları şeklinde olmakla birlikte özelde engelliler, yaşlılar, kadınlar, çocuklar ve gençler gibi hassas gruplara yönelik detaylandırılmış bir biçimde de yürütülmektedir. Ancak tüm bu hizmetlerin yönetim bağlamında, koordinasyon açısından ve farklılıklar noktasında dolayısıyla nicel ve nitel bakımlardan belli aksaklıklar ve ihtiyaçları söz konusudur.

Bunları giderebilme adına köklü/net çözüm, kamu reformu içinde belediyelere eğitim hizmeti alanını devretmek olsa da bunun Türkiye’nin yerel ölçekte yaşadığı “çukur/hendek kalkışması” ve neticeleri dikkate alındığında kısa vadede mümkün olmasının sakıncaları olduğu için başka çözüm yol-

larına bakmak gerekmektedir. Bunları ise dört ana başlıkta toplamak mümkündür:

- Belediye yönetimi ve eğitim ile ilgili yöneticilerin eğitim konusundaki bilinç düzeylerini artırmak veya bilinç düzeyi yüksek olanlara eğitim hizmetlerini devretmek lazımdır.
- Eğitim hizmetlerine ve hassas grupların eğitimlerine yönelik ihtiyaç analizleri ve etki değerlendirmelerini standart hale getirmek suretiyle eğitim yapılanması ve işleyişi daha nitelikli kılmak şarttır.
- Eğitim birimlerinde çalışacak personelin eğitim birimleri ile ilgili üniversite programlarından mezunlardan olmasına riayet etmek esas olmalıdır.
- Belediye eğitim hizmetlerine ayrılan bütçenin artırılması gerekmektedir.

Bu yayındaki fikirler tamamen yazarına aittir ve SETA Vakfı’nın yayın politikasını yansıtmayabilir.

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi